

Indledning til RvT 75: Religion og klasse

Temadelen af dette nummer er inspireret af tre vidt forskellige iagttagelser. Den første iagttagelse er empirisk, og dækker over en dansk og amerikansk sag der involverer klasse. I maj 2020 udgav arbejderbevægelsens erhvervsråd rapporten *Din klasse følger dig gennem livet*, som viser at den socioøkonomiske klasse vi vokser op i, har betydning for vores skolegang, karakterer og valg af uddannelse, for vores valg af partner, vores levealder og rammerne for vores pension (Pedersen og Caspersen 2020). Ikke overraskende er der intet om religion i en dansk rapport om socioøkonomiske forskelle på borgerne, men den anden iagttagelse fra USA kobler religion med mobilisering af arbejderbevægelsen. Det venstreorienterede nyhedsmedie Vox skrev i marts 2021 en længere beretning om lavtlønsjobs i Amazon-koncernen på et varelager i byen Bessemer i delstaten Alabama (Kelly 2021). Reportagen har titlen *Unholy Union*, og den beskriver arbejdernes kamp for at samle sig i en fagforening. Den passage Vox valgte at bruge, for at skabe opmærksomhed om artiklen, på Twitter var følgende:

Historically, religion has played a role in many labor struggles, from early-20th-century Jewish organizers who led major strikes to the Black religious leaders of the civil rights era. The latest war over Amazon unionization is no exception (Vox på Twitter 24. Marts 2021).

Udover, at Vox bruger religion i deres korte opslag på Twitter, handler artiklen også om den måde religion bruges i forhold til mobilisering af arbejderne i fagforeninger – ikke for pengenes skyld, men af hensyn til menneskelig værdighed. Arbejdsdagen er 10 timer, og der gives to 15-minutters pauser til toiletbesøg. Derudover overvåges arbejdernes effektivitet løbende, og de straffes for ikke at nå deres produktivitetsmål. Den fortælling sættes ind i en bibelsk ramme.

It's a question of good and evil, about what is righteous, and just, and fair. For these workers and the organizers who have traveled from across the South to support their unionization effort, this is their David and Goliath story. What they want is dignity (Kelly 2021).

Empirisk, og anekdotisk, vidner de to sager om at klasse måske ikke er irrelevant, og at begrebet også kan kobles til religion.

Den anden iagttagelse er teoretisk og kommer fra den tyske sociolog Andreas Reckwitz og hans teori om singulariteternes samfund (2019). Den er inspirationskilde også til Henrik Reintoft Christensens artikel. Teorien behøver derfor ikke udfoldes her;

men det kan kort noteres, at Reckwitz mener, at vi i en del vestlige og velstående samfund ser begyndelsen på et nyt klassesamfund, hvor det ikke er den klassiske kamp om løn, der er i højsædet, men kampen om muligheden for at realisere sig selv. Den nye middelklasse er en kreativ og veluddannet klasse, som har mulighed for at investere tid og ressourcer i at realisere deres foretrukne livsstil, mens den nye underklasse lever et prekært og udsat liv, hvor de er brikker i den ofte usynlige infrastruktur, som den kreative klasse bruger i deres realiseringsbestræbelser. Det er netop den type udsatte arbejdere, der pakker varer på Amazons lagre, fragter dem rundt til kunderne, og modererer sociale medier for upassende indhold. Men det er også den type arbejdere, der betjener den kreative klasse på alle tider af døgnet i restauranter og butikker, eller rydder op og gør rent efter dem på festivaler og sportsarrangementer. Ydermere pointerer Reckwitz, at der ikke er nogen tydelig top og bund i samfundet længere. Hvor man i det klassiske samfund kunne begære og efterligne overklassens tilbøjeligheder, værdsættes nye subjektpositioner, objekter, steder, tider og kollektiver i det senmoderne samfund. Gangstarap og en kriminel æstetik er i nogle grupper valoriseret højere end adelige jagtselskaber og operaoplevelser. På samme måde kan krystaller og astrologi valoriseres højere end traditionelle højmesser, fordi de passer bedre ind i ens selvforståelse. Men konsekvensen er, at der etableres nye klasser der valoriseres eller devaloriseres. Den nye underklasse er ikke (kun eller udelukkende) en økonomisk, men især en kulturel underklasse.

Den sidste iagttagelse tager udgangspunkt i religionssociologi som disciplin. Ved etableringen af den nordiske religionssociologiforening i juni 2021 var det desværre ikke muligt at mødes fysisk på grund af pandemien; men det lykkedes alligevel at både tale og chatte med mange af deltagerne, og det var tydeligt at klasse var et fraværende begreb i den nordiske religionssociologi. Det kan der selvfølgelig være flere årsager til: Det er muligt, at klasseperspektivet har overlevet sig selv, eller at de specifikke nordiske forskere der gerne vil kæmpe for klassebegrebets relevans ikke kunne deltage i etableringen af et fællesnordisk lærd selskab (eller i den efterfølgende konference i Göteborg i 2022). Indtrykket var at fleste mente at klasse stadig er et relevant, men underprioriteret, perspektiv. Hermed var det jo oplagt at afsøge feltet for kolleger der vil skrive om religion og klasse. Det er blevet til tre bidrag, som på hver sin måde undersøger forholdet mellem religion og klasse.

Pål Repstad åbner særnummeret med en gennemgang af den religionssociologiske blinde vinkel i forhold til klasse (Repstad 2023). En blind vinkel der er så meget desto mere overraskende, fordi nogle af den generelle sociologis – men også religionssociologiens – grundlæggere er meget optaget af klasser og strata – særligt selvfølgelig Marx og Weber. Repstad diskuterer, hvilke mulige årsager der kan være til den begrænsede interesse for klasse i nyere religionssociologi, og peger på nogle vidt forskellige faktorer. Der er for det første det stigende fokus på religiøs individualisering, som af gode grunde ikke tildeler den kollektive dimension megen plads, og udover at være klasseblind peger Repstad på, at nogle religionssociologiske tilgange er strukturblinde fordi aktørperspektivet fylder det hele. En anden faktor, som interessant nok netop fokuserer på strukturer, er den stigende interesse for køn og etnicitet. De to dimensioner har

på mange måder erstattet klasse som social kategori, måske fordi klasse i årtier handlede om mændenes klasse. En tredje faktor har med religionssociologernes egen baggrund at gøre. Repstad skriver, at mange religionssociologer selv tilhører den middelklasse, som har været dominerende i mange samfund og måske haft klasseblindhed som konsekvens.

Efter dette grundrids over årsager til den blinde vinkel følger Astrid Krabbe Trolles artikel (Trolle 2023). Hvor Repstad viser, at etnicitet og køn i høj grad har erstattet klasse som sociale kategorier i sociologi generelt og religionssociologi i særdeleshed, så viser Trolle i sin artikel, at de tre kategorier kan bringes meningsfuldt i spil på samme tid. Artiklen ser nærmere på de filippinske migranternes religiøsitet og noterer blandt andet at køn, etnicitet og religiøsitet alle er relevante kategorier. Trolles klassebegreb er transnationalt og bygger på en forståelse af klasse, der inkluderer politik, position, proces og performance. Begreberne politik og position minder om den traditionelle klasseanalysebegreber, mens position og performance også henter inspiration fra feministisk teori og Bourdieus forståelse af smag og kulturel kapital. Som asiatiske kvinder i omsorgsjob nedvurderes de filippinske migranter ofte i Danmark, og Trolle viser, hvordan religion bruges aktivt til at etablere nogle modstrategier til denne nedvurdering. Det er strategier, der handler om en religiøst forstået selvopofrelse, at der med andre ord findes et katolsk offerideal, som kommer til udtryk i det hun kalder eksportmartyrier.

Henrik Reintoft Christensens artikel diskuterer som nævnt konsekvenserne af den mulige udvikling af et nyt klassesamfund (Christensen 2023). Med udgangspunkt i Andreas Reckwitz præsenterer hun ideen om et nyt klassesamfund, der adskiller sig fra det traditionelle klassesamfund. I det kulturaliserede klassesamfund har den enkeltes evne til at realisere sig selv om et unikt og autentisk individ fået en ny og afgørende rolle for det vellykkede liv. I det senmoderne samfund kombineres romantikkens op-højelse af kreativitet og autenticitet med småborgerlighedens status og anerkendelse. I modsætningen til tidligere er det nu vigtigt at skille sig ud som autentisk frem for at blende ind som konform. Det særlige valoriseres over det almene, og i den forbindelse spiller alle mulige kulturprodukter, herunder religion, en afgørende rolle for etableringen af skabelsen af mening i kurateringen af ens liv som særligt. For den kreative middelklasse tilbyder alverdens religiøse symboler sig som måder at fremstille og præsentere sig på, på stadig nye måder. Her er der ofte en ludisk tilgang til brugen af symboler, hvad enten det er krystaller, liturgiske lys, ikoner eller buddhastatuer. Det har ikke kun konsekvenser for de etablerede religioner, der kan opfattes som rester af en konform almenhedslogik, men det har også konsekvenser for vores evner til at studere religion i det hele taget.

At klasse er et marginalt emne i religionssociologien, antydes også af den kendsgerning at særnummeret kun består af tre artikler, selvom forfatterkredsen er udvidet til Norge. Vi vil gerne takke Pål Repstad og Astrid Krabbe Trolle for deres bidrag til dette nummer af RvT. Deres bidrag supplerer hinanden godt. Det ene ved sit overblik, det andet ved sin dybde samtidig med at de viser hvordan klasse som social kategori ikke nødvendigvis har udspillet sin rolle.

Dette nummer rummer to yderligere artikler. Den første kan også ses som et bidrag til aktuel religionssociologi. Uffe Schjødt, Henrik Reintoft Christensen og Lauritz Holm Petersens artikel om kulturkristendom og kulturasatro i Danmark viser, ud fra en kvantitativ undersøgelse i form af to danske spørgeskemaundersøgelser at mens kristendom (stadig) af en del af befolkningen ses som 'danske værdier', er der en ikke ubetydelig andel af svarerne som ligeledes medregner 'oldnordisk kultur' som typisk danske værdier.

Den anden artikel er et bidrag til et religionspsykologi. Christian Egelund Sørensen undersøger fænomenet eller begrebet 'ærefrygt' (et centralt æstetisk begreb siden Edmund Burke og et centralt religionsfænomenologisk begreb hos fx Rudolf Otto: fascinationen af det transcendent Andets 'majestas') og foreslår en kognitiv-psykologisk forklaring: ærefrygt er et resultat af en forudsigtelse der slår fejl, når et individ konfronteres med en uoverskuelig og rystende oplevelse der ikke lader sig indpasse i rutine-forventninger.

LITTERATUR

Christensen, Henrik Reintoft

2023 „Religion og klasse i et senmoderne perspektiv, *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift*, 75.

Kelly, Kim

2021 "An Unholy Union", vox.com. <https://www.vox.com/the-highlight/22320009/amazon-bessemer-union-rwdsu-alabama> (senest tilgået 18. september 2023)

Pedersen, Stine Toft og Sune Caspersen

2020 "*Din klasse følger dig gennem livet*", Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, København. <https://www.ae.dk/publikation/2020-05-din-klasse-foelger-dig-gennem-livet> (senest tilgået 18. september 2023)

Reckwitz, Andreas

2019 *Singulariteternes samfund: Om modernitetens strukturændringer*, København, Hans Reitzels Forlag

Repstad, Pål

2023 "Hvorfor er religionssociologien så klasseblind?" *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift* 75.

Trolle, Astrid Krabbe

2023 "Transnationale klasser", *Religionsvidenskabeligt Tidsskrift* 75.

Henrik Reintoft Christensen, lektor, ph.d.

Religionsvidenskab, Aarhus Universitet

Hans J. Lundager Jensen, professor em., dr. theol.

Religionsvidenskab, Aarhus Universitet